

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

18 Quaedam quaestiones super eandem rem diluuntur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

pretio, & non habere concionem ad populum? Respondeo disparatem esse rationem: quia Theologie doctor ex disciplina, & doctrina, quam studio, & labore comparavit, docet auditores, & recipit sui laboris mercedem. Insuper docendo, doctos facit auditores, & mentem illuminat, non affectum excitat, & accendit ad diuinam gratiam consequendam. At conciones, quæ habentur ad populum ex pietate, & charitate esse debent ad promouendos auditorum affectus, ad excitandam, tuendam, & conseruandam populi religionem, & charitatem. Quod datur itaque concionatoribus, id vel gratis datur, tanquam elemosyna ad eos alliciendos, vt gratis verbum diuinum annuntientis, qui sunt de ipsis beate meriti, vel tanquam stipendium laboris, quem suscipiunt in itinere faciendo, vel tanquam id, quo impensas, quas faciunt, compensent, vel onus, quo se obligant ad concionandum certis temporibus.

Quintò quæritur, An aliquid dari, vel recipi queat, vt quis diuinas laudes decantet? Respondeo cum S. Thoma in 2. 2. quæstion. 100. art. 3. ad primum: Munera, quæ bonis propheta exhibebantur, non dabantur tanquam pretium prophetici ministerii, vel vaticinii, sed tanquam gratuita elemosynæ, vel tanquam vitæ subsidia, quibus sustentabantur: at pseudopropheta ex exigebant tanquam lucrum & quæstum.

In responsione ad 2. ait idem Sanctus Doctor: similiter etiam aliqua temporalia dantur Deum laudantibus in celebratione Ecclesiastici officii, siue pro viuis, siue pro mortuis, non quasi pretium, sed quasi sustentationis stipendium. Ita S. Thomas.

Sextò quæritur, An absque Simonia possit aliquid dari, & accipi ratione correctionis, aut visitationis, quam facit quis ex officio, quo fungitur? Respondeo cum eodem S. Thom. quæst. citata ad 3. Correctio, & visitatio sunt actus spirituales ratione principii, nam ex spirituali munere, & officio conueniunt superiori. Vnde Simoniacus est, qui corrigi, aut visitari, pecuniam accipiens tanquam pretium correctionis, vel visitationis, vel recipiens ex pacto: non tamen si recipiat gratis oblatum, vel tanquam debitum constitutione Ecclesiæ.

Item Simoniacus est, qui pecuniam accipit, vt peccatû, quod denuntiare, aut punire debet, calet, aut non punit.

Idem dicendum est secundum S. Thomam eodem loco de processionalibus, quæ fieri solent in funebribus, dari enim solent aliqua munera tanquam gratuita elemosynæ, vel ad victum, & cibum Clericorum.

Idem quoque dicendum de quibuslibet actibus, qui competunt alicui ex spirituali potestate, quam habet, vel officio, quo fungitur. In his enim, inquit S. Thomas, ille, cui committitur spiritualis potestas, ex officio obligatur ad vsum potestatis sibi commissæ in spiritualem dispensationem, & etiam pro sua sustentatione statuta stipendia habet ex redditibus Ecclesiæ. Et ideo, si aliquid acciperet pro vili spiritualis potestatis, non intelligeretur locare operas suas, quas ex debito suscepti officii debet impendere, sed intelligeretur vendere ipsam spiritualis gratiæ vsum. Et propter hoc non licet pro quacumque dispensatione aliquid accipere. Ita S. Thomas egregie.

Quædam quæstiones super eadem re diluuntur.

CAPVT XVIII.

PRIMO quæritur, An simoniacus sit Canonicus templum adiens, vt distributiones quotidianas lucretur, alias non iurus, nisi illas lucretur? S. Thomas Quodlib. 8. quæst. 6. art. 11. respondet sic: (Celebrare Diuinum officium in Ecclesiâ, est actus spiritualis ex parte principii, quia competit alicui ex hoc, quod est Clericus, &

ideo simoniam committit, qui huiusmodi actum vendere intendit. In qualibet enim vocatione pretium accipitur quasi finis. Et in prædicto casu distinguendum est. Si enim huiusmodi distributiones accipit, quasi finem sui operis principaliter intentum, simoniam committit, & ita mortaliter peccat. Si autem habet principalem finem, Deum in tali actu, ad huiusmodi autem distributiones secundario respicit, non quasi ad finem, sed sicut in id, quod est necessarium ad suam sustentationem, constat, quod non vendit actum spirituales, & ita simoniam non committit, nec peccat. Sic enim acceptio distributionum non erit causa, quare ad Ecclesiam vadat, sed propiè huius determinationis, quare nunc vadat, & non alia vice.) Hæc ille. Dicendum est itaque non esse simoniacam eiusmodi Canonicum ad templum se conferentem, vt distributiones lucretur, tanquam stipendium sui laboris, & operæ, non necessario, sed ex accidenti coniunctæ cum actu spirituali: vel tanquam alimentum ad vitam sustentandam, vel tanquam id, quod est consuetum dari iis, qui in templo, & choro præsentibus adsunt. Si verò distributiones acciperet tanquam operis spiritualis, quod facit, vel tanquam sibi debitas ex pacto iusto, vel tanquam finem, ob quem ad templum pergit, aliter eo minime peccaturus, simoniacus esset, quia temporale reciperet ob spirituale opus, quod præstat.

Secundò quæritur, Quo modo simonia committatur, cum aliquid spirituale conferretur propter munus ab obsequio? S. Thomas, 2. 2. quæstion. 100. art. 5. ad primum. sic ait: (Si aliquis Clericus alicui Prelato impendat obsequium honestum ad spirituale ordinatum, puta ad Ecclesiæ vtilitatem, vel ministerium eius, ex ipsa diuotione obsequii redditus dignus Ecclesiastico beneficio, sicut & propter alia bona opera. Vnde non intelligitur esse munus ab obsequio. Et hoc est, quod dicit Gregorius, libro secundo Epistolæ quinquagesimæ septimæ, Ecclesiasticis vtilitatibus deseruientes, Ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere. Si verò sit inhonestum obsequium, vel ad carnalia ordinatum, puta, quia seruuit Prelato ad vilitatem consanguineorum, vel patrimonii sui, vel ad aliquid huiusmodi, erit munus ab obsequio, & est simoniacum.) Hæc Sanctus Thomas.

Generatim dicendum est, munus ab obsequio simoniam inducere, quando quis obsequium præstat Prelato, vt recipiat ab eo beneficium Ecclesiasticum, tanquam emptum eiusmodi obsequio. Item quando ex pacto famulatur, & inferuit, vt loco stipendii Beneficium accipiat Ecclesiasticum. Quo modo verò gratis, vel stipendio conductus inferuit, & deinde beneficium Ecclesiasticum confertur ei gratis Episcopus, tunc simoniacus non est. Quid si Episcopus cum Titio conueniat, si mihi salernitas, certum stipendium tibi dabo, donec Beneficium Ecclesiasticum tibi conuulero? Ad hoc superius est responsum.

Tertiò quæritur, Quomodo propter munus à lingua, simonia contrahatur? S. Thomas, 2. 2. quæst. 100. art. 3. ad tertium ait: Munus à lingua dicitur, vel ipsa laus pertinet ad fauorem humanum, qui sub precium cadit, vel etiam preces: ex quibus acquiritur fauor hominis, & contrarium cuitatur. Et ideo, si aliquis principaliter intendit, simoniam committit. Videtur autem ad hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno postrectas exaudit, vnde ipsum factum est simoniacum. Si autem preces pro digno portigantur, ipsum factum non est simoniacum, quia subest debita causa, ex qua illi, pro quo preces portiguntur, spirituale aliquid conferretur. Tamen potest esse simonia intentione, si non attendatur ad dignitatem personæ, sed ad fauorem humanum. Si verò aliquis pro se roget, vt obtineat eum tam animarum, ex ipsa præsumptione redditur indignus, & sic preces sunt pro indigno. Licet tamen potest aliquis, si sit dignus, pro se beneficium Ecclesiasticum petere sine cura animarum.) Ita S. Thomas.

Munus itaque à lingua, secundum S. Thomam est du-

plex

plex: vnum, quod consistit in actu laudandi, vel adulandi, ut cum Titius laudat Caium, vel adulator ei, ut aliquid spirituale consequatur. Tale obsequium est pretio aestimabile, eoque fauor humanus acquiritur: vnde manifestam simoniam continet. Alterum quod consistit in precibus: quia cum preces alterius exaudit, ab eo fauorem humanum acquirere solet. Nam precibus frequenter annuimus, vel ob beneuolentiam speratam eius, cuius preces exaudimus: vel quia magnificimus, quod à certo viro rogemur, vel quia veremur iram, odium, aut tristitiam eius, qui nos precatur, si postulata negemus. Quare si Titius ob Caii preces aliquid dat, ut ab eo fauorem quendam humanum consequatur, quo vel malum deicit, vel bonum obtineat, eiusmodi Caii preces pretio sunt aestimabiles.

Hinc orta est controuersia, An sit simoniacus Episcopus, confereas beneficium alicui, vel propter preces alterius, alioqui id minimè collaturus. An sit itidem simoniacus, qui propter preces beneficium Ecclesiasticum impetrat, & obtinet. De qua questione Innocentius Hostien. Ioan. Andreas, Panormitanus, & alii, in cap. Tuam, de ata. & qual. ordinan. Adrianus, Quodlib. questio. 9. art. 2. Dicendum est, si quis beneficium conferat propter preces, ut scilicet fauorem humanum caperet ab eo, qui preces offert, eum simoniacum esse, quia confert beneficium, ut fauorem humanum consequatur, qui est pretio aestimabilis. Simonia quoque committitur ex parte eius, qui precatur quando preces offert, volens se obligare ei, qui beneficium propter preces offert, aut habens in animo eam liberare, & soluere ab aliquo obsequio, vel onere, vel obligationis vinculo: nam idem est remittere debitum, quod dare: etiam si remittatur obligatio, quæ tantum est, uti est ea, qua quis obligatur ad antidota. argum. l. 2. & 3. ff. De calumniator. l. Sed & ff. De petit. hered. Nam in primo casu, qui beneficium confert, illud quali vendit, fauorem hominum, quasi precium acquiritens.

In secundo casu, qui precatur, beneficium emit, & suum fauorem humanum tanquam pretium reddit. Qui preces offert, ut beneficium obtineat, cui est cura animarum annexa, si alioqui est indignus, simoniacus est, ut dixit S. Thomas, quia eo ipso, quod est indignus, videtur solis precibus beneficium consequi: ac proinde ob fauorem suum humanum, quem obligat Episcopo beneficium conferenti. Si verò alias sit dignus, ambitiosus, & superbus, sine atrogans esse videtur, secundum S. Thomam, quodlib. 2. questio. 6. art. 11. vbi ex sententia S. Augustini sic ait: (Lo cus superior, sine quo populus regi non potest, est administratur, ut decet, tamen indecenter appetitur. Cuius ratio est: quia qui appetit prelationem, aut est superbus, aut est iniustus. Iniusticia enim est, quod aliquis velit sibi plus de honore accipere, aut de potestate, aut de aliis bonis, nisi sit maioribus dignus, ut dicitur libro quinto Ethicorum, capite tertio. Quod autem aliquis existimet se esse magis dignum prelatione omnibus aliis, super quos prelationem accipit, superbia, & presumptionis est. Vnde patet, quod quicumque prelationem appetit, aut est iniustus, aut superbus, & ideo nullus suo appetitu debet ad prelationem peruenire, sed solum Dei iudicio, secundum illud Apostolicum ad Hebraeos 5. Nemo sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Potest tamen aliquis licite appetere se esse dignum prelatione, vel opera boni Prælati, pro quibus debetur honor.) Ita Sanctus Doctor.

Quid si Titius preces porrigat, ut beneficium simplex impetret, & consequatur ab Episcopo? Respondeo secundum S. Thomam, eum simoniacum non esse, nec peccati admittit, dummodo non sit alioqui indignus, & dummodo verè indigeat, hoc est, si pauper Clericus. Quid si diues sit? Reynerus, & Veldericus, teste Siluest. in verbo Simonia, questio. 16. vers. 8. dicunt, eum, si alioqui sit diues, nullum peccatum committere precibus petendo, ut sibi beneficium simplex conferatur.

Probat primò, quia nemo suis stipendiis militare cogitur. 1. Cor. 9. Ergo quamuis clericus diuiti beneficium non debeatur tanquam alimentum, debetur tamen tanquam stipendium laboris, & operæ: quoniam qui seruit altari, ex altari viuunt. Et cap. Cum secundum Apostolum de Fratribus, constitutum est, ut Clerici ex patrimonio Christi viuunt, qui seruiunt altari, & Ecclesiæ.

Secundò, quia qui est ad ordines promotus præsertim factos, utilitatem Ecclesiæ habere debet, in qua iouetur.

Tertiò exemplo Isaie dicentis Deo, Isa. 6. Ecce ego mitto me.

Quartò, quia passim Clericis patrimonio habentibus beneficia conferuntur.

Postremò, quia alioqui innumeri Clerici simoniæ criminè tenerentur obstricti.

Siluest. loco supra citato sentire videtur, Clericum bonis temporalibus abundantem, sine peccato beneficium Ecclesiasticum etiam simplex petere iure non posse: quamuis sit alioqui dignus: id probat, quia Canones, & iura solum videntur beneficia concedere Clericis egenis. cap. Clericos, & cap. Pastor, & cap. Si quis. 1. quest. 2. & cap. Illud autem 12. quest. 1. & cap. Ut. 16. quest. 1.

Sed hæc questio alteram continet, videlicet, An is, qui paterno patrimonio, vel profanis bonis abundat, possit licite beneficium Ecclesiasticum petere, & suscipere. De hac questione Adrian. in 4. de resit. in questione, qua incipit: Quia supra determinatum est, & Ioan. andreas in cap. Postulasti, de Rescript. Glossa in cap. Clericos, 1. q. 2. & Abbas in cap. Episcopus, de præben. Hanc ego questionem tractaui, cum de beneficiis agerem.

Quod attinet ad prælen negotium, meo iudicio, prima opinio probabilior videtur, quoniam beneficium datur tanquam stipendium laboris, & operæ, qua Clericus inseruit Ecclesiæ, stipendium autem lege iustitiæ debetur operatio, etiam alioqui diuiti, & habenti vnde commodè tueri, & sustentare se possit: quia ob operam, & laborem debetur.

Annotandum est id, quod dicit Panormitanus in cap. Tua nos, de simonia, num. 2. vbi ait: Humiles preces admittit à digno pro beneficio spirituali consequendo, non inducunt simoniam, nec aliquid aliud peccatum, etiam ambitiosum, quod procedit, etiam si præcellit donatio rei temporalis esse liberalitate facta. Et optimè hoc colligitur ex textu, quod tene meo pro Cardinalibus, & aliis Prælati, quibus aliqua munuscula, seu xenia conferunt, rogantes pro aliquo beneficio consequendo. Si enim non ducuntur principaliter, quamquam secundario habeant talem spem, extra omnem noxiam iudicantur: nam vix ista possunt, sine spe secundaria, ut dicit Innocentius, & Hostien. ff. & facit, quod legitur, & notatur in cap. Quod proderit dist. 61. cap. Sicut nonnulli. 1. quest. 1. & cap. Tuam de atate, & qual. ordinan.

Quartò quaeritur, An idem iuris sit de eo, qui preces offert non Titio, cuius est beneficium conferre, sed Caio, ut apud Titium Episcopum preces porrigat? Hoc est? An Seius simoniacus sit precando Caium, ut pro ipso Titium Episcopum precetur? Respondet Siluester in verbo Simonia, q. 16. ver. 3. ad finem, Seium esse simoniacum: quia qui per alium facit, per seipsum facere videtur, cap. Qui per alium facit, de rog. iur. in Sexto. Seius itaque est simoniacus precando Caium, ut Titium Episcopum precetur, quia ddeumque Seius suum fauorem, precando obligat ipse Caio: tunc enim vendit suum fauorem, ut Caius à Titio Episcopo beneficium impetret.

Quid dicendum, si Caius pecuniam recipiat à Seio, ut Titium Episcopum precetur? volo dicere, si Seius pecuniâ det Caio ob preces, quibus Caius pro Seio Titium Episcopum precatur? Respondeo, vitumque & Seium, & Caium simoniacum esse: Seius quidem est, quia pretio dato emittit Caio preces, quas est Titio Episcopo oblaturus, & per preces Caii impetrat beneficium à Titio: Caius

verò

verò: quia preces, quas Titius Episcopo offert pro Seio ad beneficium consequendum, pretio vendit. Ex *Siluestro in verbo Simonia, quæst. 16. ver. 3. ad finem, & Soto, lib. 9. de Iustitia, quæst. 7. art. 3. in principio.*

Quid queritur, An sit simoniacus, qui beneficium Ecclesiasticum metu confert alicui? Ratio dubitandi est, quia non videtur gratis conferte, cum per metum id faciat, nimirum veritus, ne suorum bonorum iacturam faciat, aut ne mali aliquid sustinere cogatur. Cantor Parisiensis teste *Adriano, Quodlibeto 9. art. 2. præter triplex munus, videlicet, A manu, lingua, & obsequio, duplex aliud munus adiecit, Munus scilicet sanguinis, cum quis dat Beneficium Ecclesiasticum propter coniugumtatem, & munus timoris, cum quis beneficium confert metu minaturum, aut alicuius alterius mali. Idem videtur sentire Sanctus Bonaventura in 4. distinct. 25. literam explanans, dub. 6.*

Adrianus verò Quodlibeto citato art. 3. ad tertium verfic. Secunda propositio est, cenet simoniacum non esse, qui per metum rem spirituales dat: id probat, quia metus non est quasi pretium rei spirituales, sed solum est causa, qua quis inducitur, & mouetur ad aliquid faciendum. Nam sicut spe præmii inuitat quidpiam facimus, sic metu pœnæ adducimur ad hoc, vel illud agendum. Quæ si- cut spes præmii nullam inducit simoniam, ita nec metus mali.

Quid, si Titius beneficium Ecclesiasticum conferat metu mali compulsus, alioqui minimè illud collaturus? Respondet *Adrianus*, etiam tunc Titium non esse simoniacum, quemadmodum si spe præmii beneficium dedisset, non daturus alioqui? Dicit potest in hac re, simoniacum esse non quidem verè, & propriè, sed latè. Nam simoniacus verè, & propriè est, qui spirituale dat pretio recepto. late verò, & impropriè simoniacus est, qui dat rem spirituales citra debitam causam, & talis est, qui metu mali beneficium confert, aliter non daturus: dat enim ob metum, que iusta, & debita causa beneficii conferendi non est.

Quid, si conferat eo pacto, ne mali aliquid sustineat, videlicet onus aliquod, vel ne bonum suum, quod habet, amittat? Respondet, eum verè, & propriè simoniacum esse, quia spirituales rem confert, temporali commodo recepto.

Sextò queritur, An simoniam committat, qui disciplinam, vel artem aliquam naturalem docet pretio recepto?

Dux sunt opiniones, Prima est asserentium, simoniam admittit Doctor, vel Magistrum, ad quem ex munere, & officio pertinet docere, si disciplinam, vel artem docet pretio, & mercede: nisi eam accipiat, vel tanquam vitæ alimentum, vel tanquam stipendium laboris, & operæ in docendo susceptæ, vel vt compenset impensas in studio literarum a se factas. Sic videntur sensisse Hostiensis, Ioannes Andreas, Panormitanus, & alii Canonici iuris interpretes, in cap. *Quia nonnullis, de Magistris, & Glossa, in cap. Non licet. 11. quæst. 3. & cap. Non solum quæst. 3. Archidiacon. in cap. De quibusdam. distinct. 37. & inter Theologos Alexander par. 2. quæstion. 107. art. 4. memb. 3. Altihiorens. lib. 3. tractat. 21. cap. quæst. 2. principali, Sanctus Thomas distinct. 25. quæst. 3. art. 3. quæstioncula ad 8. Hanc sententiam videntur sequuti. *Silue. in verbo Simonia, quæst. 9. & in verbo Doctor, num. 11. Angelus in verbo Magister num. 11. Tabien. in eodem verbo. Ratio eorum est, quia Prouerbior. cap. 23. dicitur: (Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam.) Deinde, quia omnis disciplina, & ars est donum Dei, at simoniacum est dona Dei vendere. Adde, quod docere est quid spirituale ratione principii, quando Doctor, vel magister munere, & officio publico docendi fungitur: scus est, cum quis sua sponte, & priuatum disciplinam, vel artem docet.**

Alteræ opinio est negantium vilam committi simoniam in vendentis, vel emendis disciplinis, vel artibus, quia

non sunt spirituales ab spiritu increato, scilicet Spiritu Sancto: non enim specialia eius dona sunt, sed generalia dumtaxat.

Hanc sententiam habet Sanctus Thomas, *secunda secunda, quæst. 100. art. 3. ad tertium. Ricard. in quarto dist. 23. art. 3. quæstion. 2. Durand. eadem distinctione. quæstion. 3. Paludanus, ibidem quæstion. 5. Adrianus, Quodlib. 9. art. 7. Sotus libro nono de Iustitia, quæstion. 5. art. 6. Nauatrus in Manuali, cap. 23. numer. 100. Hæc opinio est vera, quia quamuis disciplinæ, & artes sint dona Dei, cum auxilio eius acquirantur, vsu tamen labore, & studio nostro comparantur, nec sunt specialia dona Dei, cuiusmodi sunt gratiæ gratis datæ, quia generali Dei auxilio parantur, & addiscuntur.*

Inter omnes conuenit, disciplinas, & artes non vendi pretio, quasi eiusmodi res sint, quas Doctor transfundat in animos discipulorum, siue audientium. In eo itidem conueniunt omnes, licet Doctori pecuniam accipere tanquam vitæ alimentum, & tanquam stipendium laboris, & operæ in docendo, & tanquam aliquid, quo compensat Doctor impensas in studio literarum factas.

Dissentunt verò Doctores in eo, quod aliqui eorum asserunt simoniacum esse Doctorem, si ipsum docendi opus siue doctrinam pretio vendat. Alii verò negant, vltim esse simoniam etiam, quia non vendit Doctor ille aliquod donum Spiritus sancti, sed doctrinam, quam suo studio, labore, & industria comparauit. Et hæc sententia est verior.

Quid, si quispiam speciali Dei miraculo, vel dono aliquam disciplinam, vel artem acceperit? Respondet *Adrianus*, etiam ei licet pretium accipere ob ministerium docendi, quia disciplina, & ars est eiusdem speciei, & naturæ, cuius ceteræ disciplinæ, quæ studio nostro acquiruntur. Quemadmodum si Titius, Verbi gratia, per miraculum accepisset à Deo robur, & vires corporis ad portandum pèdus aliquod ingens, posset absque vilo peccato operam suam locare ad onera deferenda. Eodem modo, si quis diuinitus accepisset artem pingendi, vel aliquid faciendi, tuta conscientia posset pretium exigere pro pictura sua, vel aliquo alio opere, quod fecisset.

Colligit *Adrianus* ex his, licet Aduocato suum patrocinium alicui offerre pretio accepto, & Iurisconsulto pecuniam accipere, ob consilium datum, & testi, ob testimonium, quod dicit. At Sanctus Augustinus, vt habetur in cap. *Non licet. 11. quæstion. 3. & cap. Non solum. 14. quæstion. 5. dicit, turpè lucrum esse pecuniam accipere pro vero testimonio reddendo, aut pro iusta sententia ferenda. Dixit quidem Augustinus turpè lucrum esse, quia id aliquando gratis facere debemus, at non dixit, Simoniacum esse.*

Quid, si aliquis pro testimonio reddendo, pro patrocinio, aut sententia ferenda in causa spirituali, vt pro matrimonio, beneficii, hæretis, decimarum, pecuniam, accipiat, quando id gratis facere non cogitur? Respondet *Adrianus in Quodlibeto 9. art. 1. Simoniacum non esse, quia non recipit temporale, nisi ob testimonium, quod reddit, vel ob patrocinium, aut sententiam, quam fert. At Panormitanus, in cap. Tua nos, de Simonia, dicit simoniam committere, qui corrumpit Iudicem, vel testem in causa spirituali. Id ipsum sentit Hostien. eo, quod testimonium, vel sententia connectitur eum re spirituali: scus verò, si daretur pecunia testi, vel Iudici, vel Aduocato in re omnino temporalis.*

†